

Het bouwen

(met dank aan Fröbel, die in een later stadium uitgebreid aan bod komt).

Deze informatie is samengesteld aan de hand van stencils, gebruikt op de Klos in Tilburg in de periode 1970-1975, waarin helaas geen bronnenboek(en) vermeld werden.

Mijn grote dank gaat uit naar mijn didactiek- en methodiek-docenten: Ank van den Berg, Petri Bloemkolk en Jos Bartels die ons op inspirerende wijze al deze kennis hebben bijgebracht.

18 maart 2017, Erica Ritzema.

De bouwhoek

De bouwhoek dient zich te bevinden in een afgeschermdde hoek en voorzien te zijn van een antislipmat.

Dit is nodig om teleurstellingen te voorkomen. Het is namelijk

- niet prettig als een net vervaardigd bouwwerk door een ander kind omver gelopen wordt en
- niet fijn als het bouwwerk omvalt doordat de mat per ongeluk verschuift.

‘Bouwen is het samenvoegen van losse elementen’

De voorfasen van bouwen

Rijvorming

Het kind zet blokken naast elkaar, het bouwt tweedimensionaal maar er is nog geen sprake van hoogte.

Blokvorming

Het kind plaatst meerdere rijen naast elkaar. Het vormt een tweedimensionale massieve vorm, maar er is nog steeds geen sprake van hoogte.

Torenvorming

Nu bouwt het kind ook de hoogte in, eerst nog slordig en onzorgvuldig, maar in een later stadium kan het kind kleine torens bouwen die stabiel zijn en nog later is het in staat om tot grote hoogte te stapelen.

Blokvorming, driedimensionaal

Het kind kan nu ook massief in de hoogte bouwen.

Bruggenbouw

Het principe van iets overbruggen wordt ontdekt.

Ruimtelijk bouwen

Na het bouwen in lengte en hoogte wordt er een ruimte ingesloten. Het kind kan een locatie omheinen.

De vervolgfase is het ontwikkelen en verfijnen van al deze activiteiten.

Door de hele kleuterperiode dient het handelend bezig zijn, het doen, een grotere rol te spelen dan het eindproduct aangezien het proces het kind de mogelijkheid biedt om kennis en ervaring met het materiaal op te doen.

Verschillende vormen van bouwen

Bouwwerken die niets voorstellen

Dit kunnen naast oefenresultaten ook esthetische bouwwerken zijn, zoals bijvoorbeeld een symmetrisch figuur. Deze bouwwerken doen denken aan ontwerpen voor een Franse tuin. Fröbel onderscheidde levensvormen (als van blokjes een vis wordt gelegd, dus een levensechte voorstelling) en schoonheidsvormen.

Met het bouwen van schoonheidsvormen oefent een kind zowel het gevoel voor vorm, ritme en symmetrie als de fijne motoriek.

Bouwwerken, die iets voorstellen

In eerste instantie krijgt het bouwwerk nog geen naam. Het kind experimenteert met het materiaal en een resultaat is daarbij niet van belang. Het moge duidelijk zijn dat de leerkracht in dit stadium niet moet vragen wat een kind aan het bouwen is, maar hem/haar slechts hoeft te vertellen dat ze ziet hoe fijn er gebouwd wordt. Opdrachten geven is zinloos, omdat de belangstelling slechts uitgaat naar de verkenning van de mogelijkheden van het materiaal.

Daarna zien we dat het kind pas ná het ontstaan, dus wanneer het bouwproces reeds heeft plaatsgevonden, zijn bouwwerk een naam geeft. Het kind is namelijk tijdens het bouwen nog steeds zo intens met de handeling bezig dat het zich niet bezighoudt met het resultaat. Wanneer het iets uit zijn omgeving in het resultaat meent te herkennen benoemt het kind die herkenning: “Ik heb een flat gemaakt”. Ook in dit stadium hoeft een leerkracht geen vragen te stellen, want het gaat nog steeds niet om het resultaat maar om het proces.

In een later stadium verandert het kind tijdens het bouwen steeds van onderwerp, omdat het ontdekt dat er door zijn handelingen steeds nieuwe vormen ontstaan, waarin het telkens weer iets anders herkent. De leerkracht bewondert, maar handelt pas ná een vraag van het kind of wanneer ze constateert dat er zich een probleem voordoet.

Nog later is een kind in staat doelbewust, volgens een vooraf ontwikkeld plan, te gaan bouwen. Het heeft vormen opgeslagen

in zijn geheugen en is in staat die na te bouwen, of aan de hand van aanschouwelijk materiaal zoals een foto van een object aan de slag te gaan.

Het heeft de mogelijkheden van het materiaal al aardig leren kennen en kiest bewust vormen die bij dat doel passen.

In dit stadium kan de leerkracht de helpende hand bieden om samen met het kind zijn doel te bereiken.

Een kind bouwt zoals het de wereld beleeft, je kunt daarom tijdens de bouwactiviteiten veel leren over het kind.

Het bouwt vanuit een totaalbeleving: waarnemen, voorstellen, voelen, denken en willen, staan in nauw verband met elkaar.

Pas in voorfase 4 zie je dat kinderen werkelijk in staat zijn om aan één gemeenschappelijk doel te werken en dat ze niet naast maar ook mét elkaar aan een product kunnen werken. De ontwikkeling van het bouwen staat niet los van de sociale ontwikkeling.

Nu is het kind genoeg gerijpt om aan een opdracht te kunnen werken.

Goed bouw materiaal

Dat is materiaal dat het kind veel mogelijkheden biedt zodat het met vormen op verschillende manieren resultaten kan boeken. De ideale maat is een bloklengte van zes centimeter, halve blokken, kubusjes, halve kubusjes, palen van twaalf en achttien centimeter en plankjes om te overkappen. Eigenlijk zijn ze dus hetzelfde als echte bouwmaterialen, maar dan in miniatuurvorm. De afmetingen bieden de mogelijkheid om de onderdelen makkelijk met elkaar te combineren: een paal van achttien centimeter is makkelijk te verwerken met drie blokken van zes centimeter. De blokken van massief beukenhout (zoals bijvoorbeeld de Uhl bouwwagen bevat) zijn het fijnst in gebruik, die splinteren namelijk niet.

Zie voor meer informatie:

https://de.wikipedia.org/wiki/Christine_Uhl

Vorbedrukt materiaal met bijvoorbeeld een deurvorm belemmert de fantasie en beperkt de creatieve mogelijkheden.

Gekleurde blokken kunnen een verrijking zijn, maar alleen wanneer er grote aantallen van dezelfde kleuren voorhanden zijn, zodat er ook met regelmaat gebruik van kan worden gemaakt.

Bijvoorbeeld: alle ramen krijgen groene kozijnen of we maken een figuur vanuit rode hoeken.

Een bak met wereldmateriaal zoals autootjes, treintjes, dieren, poppetjes, boompjes is een aanvulling als het kind na afloop de omgeving of het interieur van het bouwwerk wil verfraaien. Dit materiaal kun je aanpassen aan de actualiteit door er bijvoorbeeld in de Sinterklaastijd een klein sintje en pietje bij te geven en lucifersdoosjes in te laten pakken voor in de pakjesboot. Wil je in de periode rond kerst een stal laten bouwen, geef er dan een mini-kerstgroepje bij. Bouwt het kind een dierentuin dan zal het uiteraard wilde dieren in zijn kooien willen zetten en daarom horen ook die in de bak met wereldmateriaal. Dit materiaal kun je beter niet in de bouwhoek, maar op de kast zetten en pas later aanbieden om ervoor te zorgen dat er eerst wordt gebouwd en nadien wordt verfijnd.

In de handel zijn ook tafelblokken verkrijgbaar. Deze blokken hebben een kleiner formaat en zijn daardoor geschikt om mee op tafel te bouwen in plaats van op de mat. Dit formaat is meer geschikt voor de oudere kleuters in verband met de grotere motorische vaardigheid, die van het kind gevraagd wordt. Deze blokken passen echter ook in een kleutermondje, dus voorzichtigheid blijft geboden.

Taak van de leerkracht

Nadat de leerkracht door middel van observaties heeft geconstateerd dat alle fasen zijn doorlopen kan hij/zij aanvangen met het geven van technieklesjes om de bouwwerken verder te verfijnen.

Metselen

Het bouwen op de voeg om stevigheid te creëren zoals bij een echt huis.

Schuin dak bouwen

Je gebruikt een plankje om het gebouw af te dekken en gaat vervolgens vanuit de zijkanten met halve kubusjes en kubusjes steeds met een hogere laag naar elkaar toe bouwen zodat een puntdak ontstaat.

Schoorsteen bouwen

Een of twee kubussen weglaten op het dak en in die uitsparing een toren bouwen.

Raam of deur bouwen

In de wand een uitsparing laten, daarin twee blokken rechtop zetten en die afdekken/overbruggen met een derde blok, vervolgens daar omheen met blokken en halve blokken verder metselen.

Ordelesje

We leren de blokken keurig gesorteerd weer inruimen, zodat het ook voor de volgende bouwers aangenaam is om in de bouwhoek te vertoeven.

Bewaken van de hygiëne

Zuig regelmatig de bouwmat in verband met de hygiëne en extra goed (vaker) bij aanwezigheid van allergische kleuters. Even buiten uitkloppen werkt nog beter in de strijd tegen het stof.

Tips

- * Wanneer kinderen het metselen goed onder de knie hebben, kun je als plattegrond twee cirkels aanbieden met een rechthoek ertussen. Hierop kunnen ze dan een kasteel bouwen.
- * Een cirkel kan ook de ondergrond voor een waterput vormen.
- * Als je in de Sinterklaasperiode een plattegrond van een boot knipt, metselen de kleuters in plaats van een huis de stoomboot van Sinterklaas. Het is heel simpel om door middel van een andere plattegrond dezelfde oefening te laten herhalen zonder dat kinderen dat zo ervaren.
- * Geef ook eens een grote kerstboom als plattegrond.

* Het is ook erg leuk de kinderen een bouwwerk met behulp van behangplak vast te laten metselen. Zo'n werkstuk kan langer blijven staan en na een nachtje weken in een sopje laat de plak gewoon weer los.

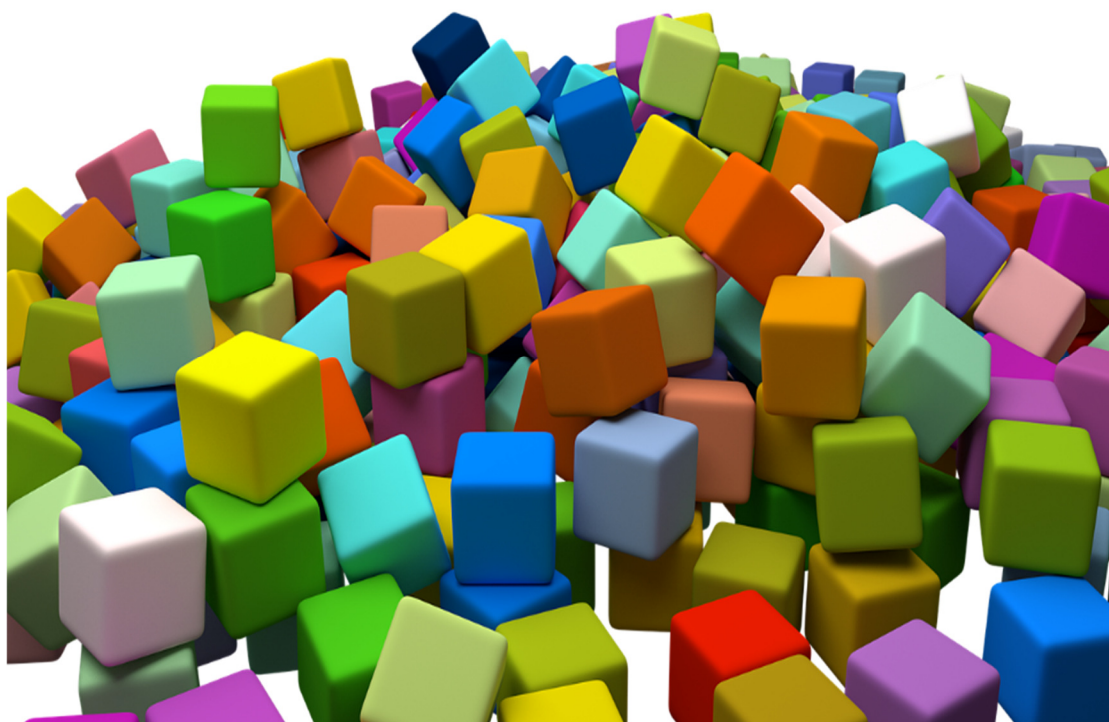
Bouwen is goed voor de motorische ontwikkeling, voor de esthetische vorming, het ruimtelijk inzicht, maar ook het sociale aspect en de taalontwikkeling komen aan bod.

Bij jonge kleuters zie je naast elkaar op de mat nog vaak twee onafhankelijke bouwwerken ontstaan. Bij oudere kleuters die met een vooraf gesmeed plan aan de slag gaan, zie je dat er drifstig overlegd wordt omdat er, onderweg naar het doel, allerlei problemen moeten worden opgelost.

Twee kinderen in mijn groep wilden een parkeergarage bouwen en liepen tegen het probleem van de verschillende verdiepingen aan. Ze maakten met smalle plankjes de rijstroken naar boven en met kubusjes de trappen. Er werd een slagboom geknipt en gekleurd, daarnaast kwam de kaartjesautomaat van een doosje waar een gleufje in was geprikt en dat werd opgevuld met kaartjes met de letter P erop. Van de ene oplossing werkten ze naar de andere en 's middags werd er met een ploeg van vier knullen aan verder gewerkt, want het project was die ochtend niet voltooid.

De enige taken die ik had waren: luisteren en materiaal goedkeuren. Er kwamen namelijk steeds maar vragen: "Juffrouw mogen we karton gebruiken, mogen we kaartjes knippen?" Het was

een boeiend proces en er werd ook door andere kinderen meegedacht en advies gegeven. Na afloop werd een foto gemaakt van de vier bouwers en hun kunstwerk. Die foto's werden in hun plakboek geplakt en de parkeergarage bleef nog enkele dagen ter bezichtiging en om mee te spelen staan. Na die dag kenden alle kinderen in de groep het woord parkeergarage en de functie ervan. Ik had daar helemaal niets voor hoeven doen, het spel in de bouwhoek had zowel het woord als de betekenis ervan spontaan aangeleverd.

Variaties met het materiaal

Ook met blokken kunnen, aansluitend op de methodiek van de mozaïek, prachtige figuren worden gelegd.

In eerste instantie zijn die puur gericht op de vorm omdat het kleuraspect ontbreekt.

Mogelijkheden

- Uitgaan van een middenstuk, dat door de kinderen wordt uitgebouwd.
- Werken met een motiefje, dat wordt herhaald zodat een groot patroon ontstaat.
- Zelfstandig een schoonheidsfiguur leggen.
- Zelfstandig een symmetrisch figuur leggen.
- Wanneer je een foto maakt van een middenstuk, motief of figuur kunnen de kinderen, wanneer ze bekend zijn met de werkwijze, daar zelfstandig mee aan de slag.
- Het is ook mogelijk om door het omtrekken van de vormen een werktekening te maken waar ze op of mee kunnen werken.
- Wanneer de kinderen dit onder de knie hebben kun je de techniek uitbreiden door het aanbrengen van hoogteverschil zodat er een reliëf ontstaat.
- Het is in dit stadium ook mogelijk kleur in te brengen door gekleurde blokken toe te voegen,

- of door óp de blokjes te laten werken met mozaïekstukjes; bijvoorbeeld met halve vierkantjes op de halve kubusjes zodat een bijzonder effect ontstaat. Dit is een goede oefening voor de fijne motoriek en voor de esthetische vorming.
- Ook hierbij is het mogelijk de blokjes met behangplak op een karton te bevestigen en vervolgens de hoogte in te werken door de blokjes op elkaar te plakken. Zo ontstaat een duurzamer resultaat, dat je weer kunt losweken in een sopje in de watertafel.

De resultaten zijn vaak heel bijzonder.

Succes, Erica Ritzema

Meer informatie over kleuteronderwijs:

wsk-kleuteronderwijs.nl